

před nutností postavit k novému zákonu o cenzurované tiskové svobodě bdělou stráž, připravenou k obraně této výmohy. Směřuje k tomu všemi třemi body své předběžné agendy, na níž je

1. politické stanovisko k současnému vývoji společnosti,

2. nové stanovy Svazu a nový tiskový zákon,

3. přestavba novinářské organizace na dva národní svazy.

Je pravdou, že otázka svobody tisku není jen otázkou objektivního prostoru, v němž působí, ale i otázkou subjektivní vůle novinářů, jejich schopnosti a připravenosti do tohoto prostoru vtáhnout. Máme u nás problém autocenzury (je to univerzální problém) a nebude snadné se ho rychle zbavit. V současné době však pořád ještě máme nesrovnatelně vážnější problémy s objektivními pozůstatky cenzury, režimu přidělované a odměňované informace, schéma oblastí, o nichž lze informovat podle nepřirozené stupnice přístupnosti a přístupnosti — a stejná měřítka platí i pro komentáře.

Dosud jsme zdaleka nepřekonalí éru, kdy určité informace — a to v rozsahu zcela absurdním a nesrovnatelném s běžným světovým průměrem — byly privilegiem a v mnoha případech i jediným výrazem pochybně intelektuální převahy mnoha šéfů, přednostů a tajemníků, kteří vyšli ze sita nepřirozeného kádrového výběru. Snaha i nadále přidělovat informace, a to nikoli třeba na základě pochopitelného zájmu bezpečnosti země či prospěchu její ekonomiky, zřetelně trvá, a děje se tak způsobem, který je často k smíchu. Na jedné straně se určitá informace před domácími sdělovacími prostředky zatají, aby za pár hodin stejná informace proudila do republiky na vlnách zahraničního rozhlasu. Anebo se stane, že se jiná informace potlačí, a přitom v souvislosti s jinou informací „uteče“ aspoň základní fakt o události, která se měla utajit. Tak tomu zase bylo konkrétně na květnovém plénu ÚV KSČ s vystoupením A. Novotného, o němž se veřejnost dověděla jen „opomenutím“ těch, kteří zprávy pro tisk filtrovali.

Reklamací práva na omezování informací o jednání ÚV KSČ je přitom tak dlouho neúnosná, pokud bude tento orgán nejdůležitějším politickým tělesem země a pokud bude mít jeho jednání životní význam pro každého občana a každou rodinu. Považujeme proto za velmi nedobryj jev, že na květnovém jednání ÚV KSČ se styk s tiskem a možností jeho činnosti kolem jednání proti dubnovému plénu podstatně zhoršily a že dokonce toto zhoršení bylo podáno jako praxe, kterou je třeba přijmout. To je např. v rozporu s Akčním programem KSČ, který praví, že „je nutno překonat opožďování, zkreslování a neúplnost informací, odstranit neodůvodněné utajování politických a hospodářských skutečností“ atd. atd.

Svaz československých novinářů nemůže připustit,

aby se opakovaly situace, kdy vina za klamání veřejnosti, za kontrolu a zkreslování informací se svalovala na pracovníky tisku, rozhlasu a televize. Takové situace znovu vznikají i v těchto dnech, a to nejen v souvislosti s vystoupením A. Novotného na květnovém plénu ÚV KSČ, ale např. i v souvislosti se štabními manévry zemí Varšavské smlouvy na našem území (úřední sdělení jedno za druhým se opožďovalo za realitou) a mimořádný sjezd SČSN by měl přinejmenším vyzvat příslušné úřady, aby v případech zadržení určité informace opustily anonymitu a sdělily aspoň důvody, proč o té či oné věci nemá veřejnost vědět.

O tom, že SČSN se tímto svým mimořádným sjezdem i jako organizace definitivně rozejde s mnohalejším nedůstojným živěním v roli „převodové páky“, nelze pochybovat. Tuto vůli daly tisíce našich novinářů energicky najevo svým obrovským přínosem k obrodnému procesu. O jejich angažovanosti a o jejich postoji není sporu a není na místě ani žádné „ale“. V průběhu tohoto procesu se obnovilo těsné sepětí a vzájemné porozumění novinářů s dělníky, rolníky i inteligencí ostatních oborů a myšlenka, že svoboda tisku je věcí nejširší veřejnosti, se stává velmi živou. Mimořádný sjezd Svazu čs. novinářů ji bezpochyby dá nový a silný důraz, protože aspoň v dané situaci nemá tato společnost jině a účinnější korektivum moci kromě socialistických sdělovačích prostředků.

Reportér č. 25, 19.-26. června 1968

Vítězslav Gardavský Socialismus a náboženství

Klasické téma s barvitými osudy ve stoleté historii revolučního dělnického hnutí i v pohutých dějinách církvi. Věřím, že budeme mít dost času i dost vážného zkoumavého odhodlání, abychom ji — marxisté i křesťané — společně analyzovali jako předmět věcné kritiky.

Piši to proto, že je sotva v našem společenském životě vztah, který by byl tak zapleten do všemožných předsudků. Jsou to dusičky starého fanatismu: klerikálního a antiklerikálního.

A přece se marxovský poměr k náboženství [a speciálně ke křesťanskému náboženství] nevyčerpává známou tezí o „opiu lidu“. Daleko důležitější mi připadá Marxovo zjištění, že podstatou politické emancipace jako překonání feudální teokracie je oddělení politického státu od sféry světového názoru. Prakticky to znamená, že světový názor nebo náboženská konfese je vůči politickému státu sférou zájmu rozličných skupin a vrstev obyvatel a že tato skutečnost zakládá pro stát jejich politický význam: musí ve sféře práva zabezpečit rovnost podmínek, umožňujících jejich autentický rozvoj a

jejich vliv na progresivní rozvoj společnosti. Musí současně odmítnout nárok kteréhokoliv z nich na státní preference či dokonce na státní oficialitu. Moderní stát, kapitalistický jako socialistický, nemůže být beztržně státem jednoho světového názoru. To jsou ostatně myšlenky, které znovu nalezneme v Leninově rozlišení vztahů státu a strany k náboženství. Pro socialistický stát je náboženské přesvědčení [a náboženská organizace] politickou záležitostí v míře ústavy, tj. stát musí kteréhokoliv přesvědčení, náboženské jako marxistické, srovnávat s právy všech ostatních zájmových skupin. Jestliže by určité marxistické přesvědčení zasahovalo do práv a svobod ostatních členů socialistické společnosti a jejich ústav, muselo by být vykázano do mezí socialistické ústavy právě tak, jako kteréhokoliv jiné přesvědčení či hnutí této společnosti, křesťanské nevyjímaje.

Na druhé straně to předpokládá, že každé aktivní hnutí zaujme vyhraněný poměr k socialismu: takový poměr, který by byl pro toto hnutí také světonázorově relevantní, jehož „ano“ či „ne“ by nebylo motivováno autokratickým mocenským zájmem. Pro marxisty a komunisty je takové světonázorové zakotvení naprosto organické. To nelze tak jednoznačně říci o současném křesťanství, zvláště katolickém. Dovedu pochopit komplikovanost důvodů, které církve od toho vzdalovaly; nepřehlížím, že se v řadách církví, včetně katolické, také usílí rozvíjet; článek pražského biskupa dr. Františka Tomáška ve 4. čísle LL o tom vydává určité svědectví. Zároveň však — i v jeho projevu — nelze nevidět, že je dosud příliš abstraktní: socialismus chápe jako „trvalé a záměrné úsilí o naplnění každého spravedlivého přání každého člověka a o vyloučení jakéhokoliv zla, které jemu může uškodit“. V této podobě je to obecně etický ideál, ne však ještě principiální teologické stanovisko. Jaký zajímavější a závažnější úkol by katolická a křesťanská teologie vůbec mohla mít v socialistickém Československu?

Zde a nyní půjde především o to, že rehabilitace, která platí podle odpovědného stanoviska komunistické strany pro všechny, kteří byli postiženi deformacemi, se právě tak vztahuje na věřící, kněze, mnichy, jeptišky.

Stejně tak nesporné je právo křesťanů na občanské svobody, zaručené socialistickou ústavou: rozvíjet se podle vnitřních potřeb, které odpovídají normám křesťanského života — s vědomím mezí, které jsou dány zájmy těch našich občanů, kteří náboženské přesvědčení nesdílejí. Zde vidím naproste nezbytné likvidovat tzv. církevní dozor, počínaje praxí příslušného odboru na ministerstvu kultury a v ministerstvu vnitra. Jejich „politika“ byla průhledným taktizováním s jedinou koncepcí: pomalé, ale důsledné likvidace křesťanství — zcela v rozporu se zájmem přibližně 30% našich obyvatel, kteří se k některému z náboženských přesvědčení dnes hlásí.

A konečně to znamená zbavit marxistické přesvědčení ódia státní ideologie a učinit je tím, čím skutečně

je a může jako něco živého a rozvíjejícího se být: stranicou ideologií, přesvědčením komunistů, marxistů, přesvědčením stejně vášnivě zastávaným, jako své přesvědčení zastávají křesťané. Státní preference, mocenské prostředky, privilegia — to jsou pro stranickost tohoto přesvědčení mlynské kameny. Marxismus není pozitivní věda, lhostejná k tomu, zda její poznatky lidé uznávají či ne. Marxismus je světový názor, odkázaný na stoupence. Chce, aby byl přijat svobodně, z vnitřního, dobře uváženého rozhodnutí. Jakéhokoliv znásilňování s sebou nese důsledky znásilňování.

To vše je počátek procesu, který nebude rozhodně jednoduchý. Nemá-li to být ústup, nemůže jít o „ústupky“, ale o principiální řešení postavení církví a věřících v socialistické společnosti. Je to požadavek, který se klade se stejnou vážností a naléhavostí na komunisty jako na křesťany. Na obě strany, protože obě strany mají dluhy.

LL č. 17, 20. června 1968

Jan Šimsa Aktuální z katechismu

Jsem protestant. A tedy mluvím za sebe. Pravá křesťanská řeč je vždy osobní. Křesťanství není uniformní. Zvláště u nás, kde je tolik církví a vyznání, skoro každý křesťan jinak koná své bohoslužby, zpívá jiné písně, jinak rozumí své víře. Toto bohatství křesťanství je jeho vnitřní silou. Základ toho vidím v mnohohlasičnosti Bible. „Rozpory“ v Bibli bývají podnětem k pochybnostem, ke kritice až i k odmítání, zvláště od lidí, kteří mají rádi všechno přehledné. V rozpornosti Bible, v rozhovoru jejích postav, svědků a pisatelů je však záruka živosti. Mladý písmák z Vysočiny tuhle řekl, že rozpory v Písmu jsou darem Božím, který nás vede k přemýšlení a k samostatnému rozhodování.

Ale co je z křesťanství aktuální pro všechny? Jedna mladší žena — měla právě před svatbou — z venkovského farního sboru, kde působím, se podivila až podělala nad uveřejňovanými zprávami o křivdách, o tlučení a mučení při výslechu, o inscenování procesů a o falešných svědectvích. „Jak je to možné?“ Zeptal jsem se jí, zda neslyšela o tom, že člověk je hříšný. Přisvědčila, ale přiznala, že netušila, že se to týká všech těchhle věcí. Myslíla asi jen na osobní, individuální vinu. Hřích se však, podle křesťanského učení, týká všeho, všech oblastí lidského života. Hřích je pro všechny aktuální.

Co znamená učení o hříchu pro mne v situaci demokracie? Pokusím se osvětlit jediný bod a tím je poznání hříchu, jakýsi bod obratu, konec bezraděje. K poznání hříchu dochází v konfrontaci s něčím nebo